

Yleisradio Oy:n julkisen palvelun tehtävää ja rahoitusta arvioivalle parlamentaariselle työryhmälle (VN/23882/2023)

Lausunto liittyen Yleisradio Oy:n julkisen palvelun tehtävää ja rahoitusta arvioivan parlamentaarisen työryhmän tehtävänantoon

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hallitus perustaa parlamentaarisen työryhmän arvioimaan Yleisradion rahoitusta, suhdetta kaupalliseen mediaan ja Yleisradio Oy:stä annetun lain muutostarpeita sekä tarkkarajaistamaan Yleisradion tehtäviä. Parlamentaarisen työryhmän on annettava raporttinsa kevätistuntokauden 2024 loppuun mennessä. Parlamentaarinen työryhmä on pyytänyt lausuntoa työryhmän tehtävänantoon liittyen.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) tarkastelee lausunnossaan työryhmän tehtävänantoa lapsen oikeuksien näkökulmasta:

1. Runsas, monipuolinen ja laadukas lasten ja nuorten ohjelmisto on merkittävä osa Ylen toimintaa

Yleisradio Oy:stä annetun lain mukaan Ylen tehtävänä on tuoda monipuolinen ja kattava julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluineen jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin (laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993, 7.1 §). Laki myös edellyttää, että Yle ottaa ohjelmistossa huomioon sivistys- ja tasa-arvonäkökohdat, tarjoaa mahdollisuuden oppimiseen ja itsensä kehittämiseen sekä painottaa lapsille ja nuorille suunnattuja ohjelmistoja (7.2 §:n 3 kohta).

Kyseiseen säännökseen voi katsoa sisältyvän myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (LOS) 17 artiklan¹ mukainen velvoite tiedotusvälineiden tehtävästä: Sopimusvaltiot rohkaisevat tiedotusvälineitä levittämään lapsen sosiaalista ja sivistyksellistä kehitystä edistävää ja 29 artiklan hengen mukaista tietoa ja aineistoa (17 art. a-kohta). YK:n lapsen oikeuksien komitea on tarkentanut sopimusvaltioille antamissaan päätelmissä em. veloitteen sisältöä ja nostanut esiin näkökulmia siihen liittyvistä mediasisällöistä, kuten lapsen fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä rauhan ja suvaitsevaisuuden edistäminen sekä sukupuolten välinen tasa-arvo.²

¹ Ks. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 17 artikla: ”Sopimusvaltiot tunnustavat joukkotiedotusvälineiden tärkeän tehtävän ja takaavat, että lapsi saa tietoa monenlaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä, erityisesti niistä, joiden toiminta tähtää hänen sosiaalisen, hengellisen ja moraalisen hyvinvointinsa sekä ruumiillisen terveytensä ja mielenterveytensä edistämiseen.”

² The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary. Edited by John Tobin. Oxford University Press 2019.

Lapset muodostavat tärkeän erityisen kohderyhmän Yleisradion toiminnassa. Yleisradiolla on lakisääteisen tehtävänsä puitteissa hyvä mahdollisuus sekä myös velvollisuus toteuttaa lapsille ja nuorille suunnattua ohjelmistotarjontaa lapsen oikeuksien sopimuksen asettamien velvoitteiden näkökulmasta. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen oikeutta kulttuuri- ja taide-elämään tulee kunnioittaa ja edistää (LOS 31 art.). Lapsilla on myös oikeus saada tiedotusvälineistä luotettavaa tietoa lapsille sopivalla tavalla sekä oikeus suojeluun heidän hyvinvoinnilleen vahingolliselta tiedolta ja aineistolta (LOS 17 art.).

MLL pitää tärkeänä, että lapset ja nuoret Ylen yhtenä merkittävänä kohderyhmänä nousisivat vielä paremmin esille ohjelmistotarjonnan osalta. Lasten ja nuorten osallistaminen ja mielipiteiden ja näkökulmien kuuleminen on tärkeää Yleisradion toiminnassa. Yleisradio tulee ottaa jatkossakin lapset ja nuoret mukaan sisällöntuotantoon ja kysyä heidän mielipiteitään ja toiveitaan sisällöstä.³

Yleisradiolla tulee olla myös tulevaisuudessa mahdollisuus monipuoliseen ja kattavaan ohjelmatarjontaan. MLL pitää tärkeänä ja perusteltuna, että Ylellä tulee olla edelleen hyvät mahdollisuudet kohdentaa resurssiaan erityisesti yhteiskunnan kannalta tärkeään ohjelmatoimintaan. Tällaista ohjelmistoa ovat muun muassa laadukkaat lasten ja nuorten ohjelmat, uutis- ja ajankohtaisohjelmat ja kulttuuri- ja luonto-ohjelmat.

Runsaasta, monipuolisesta ja laadukkaasta Ylen ohjelmasta ja toiminnasta ei pidä tinkiä. MLL pitää välttämättömänä, että Ylen toiminnalle turvataan riittävät taloudelliset resurssit, jotta se voi jatkossakin toteuttaa riittävän laajasti ja riippumattomasti julkisen palvelun tehtävänsä.

MLL haluaa vielä erikseen nostaa esiin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan mainosten ja markkinoinnin ongelmat. Lapsiin kohdistuvaa markkinointia on arvosteltava keskimääräistä tiukemmin, koska lapset ovat tietojensa ja kokemustensa rajoittuneisuuden vuoksi tavallista alttiimpia markkinoinnin vaikutuksille.⁴ Koska Yle ei saa lähettää mainontaa julkisen palvelun tehtävään kuuluvien sisältöpalveluidensa yhteydessä eikä myöskään tuottaa sponsoroitua ohjelmaa, voidaan katsoa, että lapset ja nuoret ovat mainonnan ja markkinoinnin vaikutusten osalta turvassa Ylen ohjelmistotarjonnan osalta. Tästäkin syytä Yleisradio on merkittävä palveluntarjoaja lasten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

2. Lapsilla ja nuorilla on oikeus mediakasvatukseen

Yleisradiolla on tärkeä rooli lasten suojelemiseksi nykyisessä medioituneessa kasvuympäristössä. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsella on oikeus ilmaisun vapauteen ja lapsia tulee myös suojella haitallisilta mediasisällöiltä ja heillä tulee olla mahdollisuus mediakasvatukseen.

³ YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukainen lapsen oikeus tulla kuulluksi koskee sekä lapsia yksilöinä että lapsiryhmiä (ks. asiassa myös Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 (2009) Lapsen oikeus tulla kuulluksi).

⁴ Ks. asiassa mm. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 25 (2021) digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista.

Lasten mediankäyttö on muuttunut mm. laitteiden helppokäyttöisyyden ja yhteiskunnan digitaalisen kehityksen vuoksi itsenäisemmäksi. Yleisradion tulisi tarjota sisältöä, joka edistää lasten ja nuorten vastuullista ja eettistä mediankulutusta. Tiedotusta ja mediakasvatuksellista ohjausta tulisi jatkossakin suunnata entistä kattavammin ja saavutettavammin vanhemmille sekä suoraan lapsille ja nuorille. Nykyisessä mediaympäristössä pelkät rajoitukset tai tekniset estot eivät riitä, vaan rinnalle tarvitaan entistä vahvempaa tukea lasten ja nuorten omien mediataitojen kehittämiseen.

MLL pitää tärkeänä, että Yleisradiolla olisi tarjota sisältöä ja palveluita, jotka edistävät lasten mediataitoja. Tämä voi sisältää esimerkiksi ohjelmia ja verkkosisältöjä, jotka opettavat vastuullista digitaalista osaamista sekä tuottamisen taitoja, kriittistä ajattelua, medialuku-, digihyvinvointi-, sekä digiturvataitoja. Mediakasvatuksen näkökulmasta myös vanhempia ja muita lasten arjessa läsnä olevia aikuisia tulee kannustaa tutustumaan mediasisältöihin ja -välineisiin yhdessä ja vähitellen, jotta voidaan huolehtia mediankäytön turvallisuudesta ja tukea lapsen mediataitojen kehittymistä. Lapsen ja nuoren omat valmiudet käyttää mediaa turvallisesti ja hyvinvointia tukien ovat kuitenkin keskeisessä roolissa.

3. Ylen yhtenä tehtävänä yhdenvertaisuuden edistäminen

Julkisen palvelun ohjelmatoiminnan tulee erityisesti tukea suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista, suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta sekä huolehtia ohjelmatarjonnasta myös vähemmistö- ja erityisryhmille (laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993, 7 §).

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli viimeisimmissä päätelmissään Suomelle, että Suomi tehostaa syrjinnän, kuten rotusyrjinnän, vihapuheen ja viharikosten, torjuntaa. Tässä tarkoituksessa Suomen tulee hyväksyä toimenpiteitä, joihin sisältyy yhdenvertaisuutta edistäviä tiedotuskampanjoita ja joiden avulla lisätään tiedotusvälineissä viestejä, jotka voivat osaltaan vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ja estää syrjintää erityisesti etniseen alkuperään, maahanmuuttotaustaan, vammaisuuteen, uskontoon, seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin liittyvien syiden perusteella (CRC/C/FIN/CO/5–6 (2023), kohta 16).

Yleisradiolla on tärkeä rooli edistää lasten ja nuorten kriittistä ajattelua ja medianlukutaitoa tarjoamalla ohjelmia ja sisältöjä, jotka opettavat lapsille ja nuorille taitoja tunnistaa ja arvioida erilaisia informaatiolähteitä sekä tunnistaa ja torjua mahdollista mis- ja disinformaatiota eli virheellistä, harhaanjohtavaa tai manipulatiivista sisältöä. MLL näkee tärkeänä, että Yleisradio osallistuu vihapuheen torjuntaan ja edistää yhdenvertaisuutta ja asiallista kunnioittavaa keskustelukulttuuria. Lapset ja nuoret tarvitsevat tietoa siitä, miten suojaudua vihapuheelta ja toisaalta taitoja tuottaa vastapuhetta vihapuhetta vastaan.

Yleisradion tehtävä julkisena palveluna on edistää kulttuurista monimuotoisuutta ja ymmärrystä erilaisia taustoja ja näkökulmia kohtaan tarjoamalla sisältöä eri kulttuureista ja taustoista tuleville lapsille. Tämä auttaa lasten kulttuurisen ymmärryksen ja empatiakyvyn kehittämisessä. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja

aktiiviset toimet syrjinnän estämiseksi ovat Yleisradion merkittäviä tehtäviä ja Ylen velvollisuus. Tämän tulee näkyä vahvasti kaikessa, myös lapsille ja nuorille suunnatussa Ylen ohjelmistossa.

4. Lapset ja nuoret tarvitsevat tietoa ajankohtaisista asioista heille sopivalla tavalla

Tiedottaminen lapsille ja nuorille heitä koskevista ajankohtaisista asioista on valtion velvollisuus (LOS 17 artikla). Lapsella on oikeus saada tietoa ikätasoonsa sopivalla tavalla ja tämä korostuu esimerkiksi kriisitilanteissa.⁵

Yhdeksi esimerkiksi lapsille suunnatusta ajankohtaistiedottamisesta Ylellä voidaan nostaa onnistunut tiedotustilaisuus ”Milloin pääsee kouluun? Ylen erikoislähetys ja hallituksen info koronaviruksesta lapsille” vuodelta 2020. Koronapandemia herätti lapsissa ja nuorissa runsaasti huolta, ja he kaipasivat tietoa pandemiasta sekä siihen liittyvistä viranomaispäätöksistä ja -ohjeistuksista heille sopivalla ja heidät saavuttavalla tavalla. Tähän tarpeeseen suunnattu tiedotustilaisuus ja lapsille tarjottu mahdollisuus kysyä koronapandemista oli tärkeä toimi. Jatkossakin tulee huolehtia lapsille ja nuorille suunnatusta ajankohtaisesta tiedottamisesta ja edelleen kehittää ja vahvistaa kyseistä toimintaa Ylellä.

Ylen Lapsille ja nuorille tiedottamisessa tulisi riittävästi huomioida myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten erityistarpeet sekä kielivähemmistöt (ml. viittomakieli). Tiedottamisen tulee olla saavutettavaa kaikille lapsi- ja nuorisoryhmille. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan tiedotusvälineiden tulisi kiinnittää erityistä huomiota vähemmistöryhmiin kuuluvien tai alkuperäiskansojen lasten kielellisiin tarpeisiin (LOS 17 art. d-kohta).

Helsingissä 3.3.2024

Esa Iivonen, vaikuttamistyön johtaja

Kirsi Pollari, erityisasiantuntija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

⁵ Lapsiasiavaltuutettu on nostanut esille, että lasten tulee saada ikätasoista ja saavutettavaa tietoa kriisitilanteesta (Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022).